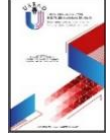

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 6, Year 6, Sayı 15, Issue 15,
Ağustos 2024, August 2024
e issn: 2687-2641

KİTAP İNCELEMESİ: DAG NIKOLAUS HASSE, AVRUPALI NEDİR?
BOOK REVIEW: DAG NIKOLAUS HASSE, WHAT IS A EUROPEAN?

Fatma TOMBAK

Dr. Öğretim Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, AİİT Bölümü,
Aydın/Türkiye.
Lecturer, Aydın Adnan Menderes University, Rectorate, Department of Atatürk's
Principles and Revolutions,
Aydın/Türkiye.

fatma.tombak@adu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-2439-0173

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1496706

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 06.06.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 26.07.2024

Yayın Tarihi / Date Published: 20.08.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ağustos / August

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Tombak, F. (2024). Kitap
İncelemesi: Dag Nikolaus Hasse, Avrupalı Nedir?. *USBAD Uluslararası Sosyal
Bilimler Akademi Dergisi* 6(15), 234-243.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism
detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: 15. yüzyılın son döneminde Fransa ve Habsburg İmparatorluğu arasında İtalya'ya hâkim olma amacı bir asır boyunca devam etmiş ve 16. yüzyıl Avrupa siyasetine damgasını vurmuştur. 17. yüzyılda ise Orta Avrupa'yı bir savaş alanı haline getiren 30 Yıl Savaşları yaşanmıştır. 19. yüzyıl başlarında ise Fransız İmparatoru Napoleon Bonapart'ın seferleri, savaşı tüm Avrupa'yı kapsayan bir fenomene dönüştürmüştür. 20. yüzyılda yaşanan ve ilki dört yıl sürüp büyük yıkıma neden olan savaş ve ikincisi ilkinden daha geniş, çok daha şiddetli ve çok daha ölümcül bir savaş olan İkinci Dünya Savaşı başlamış; altı yıl boyunca milyonlarca insan ölmüş, onlarca şehir yerle bir olmuştur. Avrupa'da tarihte yaşanan her savaş, barışa duyulan özlemi arttırmış ve kıta üzerinde sonsuz bir barış sağlanması fikrini daima savaş fikri ile beraber yaşatmıştır. Avrupa, Avrupa fikri ve tipik Avrupalının özellikleri üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır. Özellikle yaşanan iki büyük dünya savaşından sonra Avrupa Birliği kurma ideali -savaşmamak gayesi- 20. yüzyıl Avrupası'nın en büyük hedefi olmuştur. Bu hedefe ulaşılarak Avrupa Birliği kurulmuştur. Bu siyasal birlik, günümüzde giderek sınırları genişleyen bir yapı durumuna gelmiştir. Peki kurulan Avrupa Birliği'nin geleceği ne olacaktır? Avrupalı kimdir ve hangi özelliklere sahiptir? Tipik bir ortak Avrupa kültürü var mıdır? Avrupa'nın coğrafi sınırları nerede bitmektedir? vb. sorular hâlâ Avrupa'da birçok insanın kafa yorduğu sorulardır. Bu çalışmada, Dag Nikolaus Hasse tarafından kaleme alınan "Avrupalı nedir?" adlı eser incelenmiştir. Eserde Avrupa fikri, tipik Avrupalının özellikleri ve Avrupa'nın geleceğine odaklanma düşüncesi kritik edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitap incelemesi, Dag Nikolaus Hasse, Avrupalı Nedir?, Avrupa'nın Geleceği

Abstract: The aim of dominating Italy between France and the Habsburg Empire in the last period of the 15th century continued for a century and left its mark on European politics in the 16th century. In the 17th century, the 30 Years' War took place, which turned Central Europe into a battlefield. In the early 19th century, the campaigns of French Emperor Napoleon Bonaparte turned the war into a phenomenon that covered all of Europe. The war that took place in the 20th century, the first of which lasted four years and caused great destruction, and the second World War, which was a larger, much more violent and much more deadly war than the first, started; Over the course of six years, millions of people died and dozens of cities were destroyed. Every war in history in Europe increased the longing for peace and kept the idea of eternal peace on the continent alive together with the idea of war. There is a large literature on Europe, the idea of Europe and the characteristics of the typical European. Especially after the two great world wars, the ideal of establishing the European Union - the aim of not going to war - became the biggest goal of 20th century Europe. It was the biggest target of 20th century Europe. This goal was achieved, and the European Union was established. Today, this political union has become a structure whose borders are gradually expanding. So what will be the future of the established European Union? Who is a European and what characteristics do they have? Is there a typical common European culture? Where do Europe's geographical borders end? etc. These are questions that many people in Europe still ponder. In this study, "What is a European?" written by Dag Nikolaus Hasse the work has been examined. In the work, the idea of Europe, the characteristics of the typical European and the idea of focusing on the future of Europe are criticized.

Key Words: Book review, Dag Nikolaus Hasse, What is a European?, The Future of Europe

Eserin Künyesi

Dag Nikolaus Hasse, Avrupalı Nedir? (Sömürgeci ve Romantik Düşünce Biçimlerinin Üstesinden Gelmek), Çev. Selahattin Akti, Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul 2024. ISBN: 978-625-6385-96-2

Giriş

Avrupa kültürü ve Avrupa fikrini oluşturan ve bir arada tutan fikirler, değerler ve tanımlar üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır. Pek çok girişim de tek bir Avrupa, tek bir Avrupa kültürü kurma düşüncesiyle Avrupa tarihinde yer almıştır. Avrupa Birliği de bunun en somut örneğini oluşturmaktadır. Bu siyasal birlik, günümüzde giderek sınırları genişleyen bir yapı durumuna gelmiştir. Ancak özünde coğrafi sınırlar, kültürel sınırlar olarak Avrupa nerede bitmektedir? Avrupalı kimdir, hangi özelliklere sahiptir? Ortak bir Avrupa kültürü yaratılabilmiş midir? Böyle bir kültür oluşmuş/oluşturulmuş ise özellikleri nelerdir? Bu gibi sorular felsefeciler, siyaset bilimciler, kültür tarihçileri tarafından temel araştırma konuları arasında yer almıştır ve yer almaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, Dag Nikolaus Hasse tarafından kaleme alınan eserde Avrupa fikri, tipik Avrupalının özellikleri ve Avrupa'nın geleceğine odaklanan düşüncesi kritik edilmiştir.

Eserin Genel Özellikleri

Eser, karton kapakla kitap kâğıdında 12.5 x 19.5 cm ebatlarında yayımlanmıştır. Kitabın sayfa sayısı 112'dir. Kitap, giriş ile başlamaktadır. Eserde ön söz bulunmamaktadır. Çalışma dört bölüm olarak tasarlanmıştır.

Giriş kısmında (Hasse, 2024: 7-12) Orta Çağ Avrupası ve coğrafyası hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. I. Bölümde "Dekolonizasyon" başlığı altında (Hasse, 2024: 13-30) Avrupa kültürü, Avrupa ruhu ve Aydınlanma Dönemi'nde ortaya çıkan Avrupalılık kavramı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca "Aydınlanmacı Avrupa Kavramı"nın sakıncaları açıklanmaktadır. II. Bölümde "Deromantizasyon" başlığı altında (Hasse, 2024: 31-62) Yunan ve Roma kültürlerinin Avrupa kavramına ve kuramına ne kadar katkı sunduğu ya da ne kadar Avrupalı olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde "Orta Çağ Avrupası'nın bir Hristiyan kıtası mı?" olduğu sorusuna da odaklanan yazar, romantik Avrupa kavramının tehlikelerini yorumlamaktadır. III. Bölümde ise "Tipik Avrupalı Olan Nedir?" başlığı altında (Hasse, 2024: 63-84) bu konuda yapılan üç çalışma kritik edilerek bu denemelerin zayıf noktaları belirtilmiş ve örneklerle, sorularla konu irdelenmiştir. Bu bölümün son alt başlığında ise Avrupa'yı açık düşünmenin üç yolu önerilmiştir. "Avrupalılık nedir?" sorusuna yanıt arayan yazar, sorularla ve örneklerle üç önermeyi yorumlamakta ve açıklamaktadır. Kitabın son bölümü olan IV. Bölümde "Çok Halklı Şehirler: Geleceğin Avrupası" başlığı altında (Hasse, 2024: 85-100) yanlış düşünce kalıpları sorgulanarak açık uçlu bir şekilde Avrupa'yı düşünmenin gerekliliği açıklanmaktadır. Çok çeşitli nedenlerle çok halklı olan Avrupa şehirlerinin yan yana yaşama kültürüne sahip bireylerden, çok kültürlü Avrupa halklarına dair bilgi ve analizler bu bölümde yer almaktadır. Yazar, siyasî yükümlülüklerle Avrupa fikrine

bağlılığı sağlanan bireylerin duygusal olmayan ama rasyonel olarak bir arada yaşama kültürünü geliştirebileceklerini ifade etmektedir. "Neden açık düşünülmüş bir Avrupa geleceğe hazırdır?" sorusuna üç nedenle cevap veren yazar, bu açıklamalarla eserini tamamlamaktadır.

Çalışmanın türü, denemedir. Sonuç ve dizin kısımları çalışmada yer almamaktadır. Çalışma kendine özgü bir kaynakça sunuşu ile devam etmiş ve son olarak "Teşekkür" kısmı ile son bulmuştur. Ayrıca çalışmada dört tane de Avrupa kıtası ile ilgili coğrafya haritası bulunmaktadır.

Yazara Dair

Alman Oryantalist ve Felsefe Tarihçisi olan yazar Hasse, 1969 yılında Bremen'de (Almanya) doğmuştur. Göttingen Üniversitesinden Orta Çağ ve Rönesans Latin Felsefesi ve Arap Çalışmaları alanında yüksek lisansını ve İngiltere'deki Londra Üniversitesi'ne bağlı Warburg Enstitüsünde doktorasını tamamlamıştır. Hasse, 2010 yılından bu yana Almanya'daki Würzburg Üniversitesinde Felsefe Profesörü olarak çalışmaktadır. Orta Çağ düşüncesi ve bilimi, Arapça felsefenin Latin dünyasındaki etkisi gibi alanlarda önemli çalışmaları bulunan akademisyen; çalışmalarıyla Almanya'nın en önemli ödüllerinden biri olan Leibniz-Preis'i almıştır. 2016 yılında yayımlanan "Success and Suppression: Arabic Sciences and Philosophy in the Renaissance" adlı eseriyle Şeyh Zayed kitap ödülünü kazanmıştır (Filiz, 2023: 44-53).

Yazarın araştırma alanları incelendiğinde ise bu alanların Arap felsefe ve bilim tarihi, Avrupa'da Arap etkisi, 12-16. yüzyıllarda Avrupa felsefe ve bilim tarihi ve Orta çağ Latin edebiyatı olduğu görülmektedir.

Eserin İçeriği ve Analizi

Eserin yazarı Hasse; bir felsefeci ve oryantalist olarak sorular sorarak ve bu sorulara cevaplar vererek; doğu-batı kültürlerini, geçmiş, günümüz ve gelecek açısından Avrupa'yı ve Avrupa kültürünü incelemiştir.

Anlatım yönünden gayet akıcı bir anlatıma sahip kitap, açık ve sade bir dille yazılmıştır. Bu çalışmada eserin Türkçe baskısı ele alınmıştır. Okuyucu açısından incelendiğinde anlatım ve yazımı ile çevirisi de başarılı olduğu görülmektedir. Yazarın üslubuna bakıldığında felsefeci olmanın getirdiği bir özellikle yazar, çalışmasında hep sorular sormakta ve bunlara cevaplar vermektedir. Eser didaktik ve akademik üslupla hazırlanmıştır. Deneme türünde yazıldığı için atıf sistemi ve dipnot neredeyse hiç kullanılmamıştır.

Eser; genel olarak Avrupa fikrinin ortaya çıkışını belirtmekte, Avrupa'yı kültürel olarak algılayan, sınırlayan düşünceleri analiz etmekte ve yorumlamaktadır. Yazar, özellikle bir bölümde Aydınlanma dönemindeki tarih düşüncesi ve romantik tarih anlayışı üzerinde durmaktadır.

Yazar Avrupa fikrinin "Aydınlanma Dönemi'yle" başladığını belirtmekte, bu noktada Avrupa fikrinin ortaya çıkışında sömürgeleştirmenin önemli bir başlangıç olduğunu ifade etmektedir (Hasse, 2024: 14-26). Aydınlanma kuramcılarında

bakıldığında bu dönemde Avrupa fikrinin oluşmaya başladığı görülmekte, Avrupa'yı ticaret ve örflerin yayılması açısından sivil toplumun gerekli olduğu bir devletler sistemi olarak icat ettikleri anlaşılmaktadır (Pagden, 2010: 87). Coğrafi keşiflerin etkisi ile büyük değişim ve dönüşüm yaşayan Avrupa'da insanlar özellikle Aydınlanma Dönemi ile kendini Avrupalı olarak üstün görmeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren Avrupa'nın diğer kıtalar, kültürler ile kendini ayrı tutmaya başladığı görülmektedir. Bilindiği gibi Metternich'e göre "Asya", Viyana'nın doğu kapısından başlıyordu. Ancak Avrupa ya da Avrupalı olmak için gerçek ayırım *coğrafyanın sınırlarında değildi*. Hobsbawm'ın ifade ettiği gibi "Gerçek ayırım, hissedilen üstünlük duygusu ile hissettirilen aşağılık duygusu arasındaydı." (Hobsbawm, 2009: 274).

Ancak bu yargıların kırılması, sömürgeci ve romantik Avrupa algısından ya da kuramından vazgeçilmesi talebiyle okuyucusunun karşısına çıkan yazar, önemli bir çaba içerisinde girmiştir. Yazar, "açık uçlu bir Avrupa kavramını teşvik ediyor. Avrupa hakkında farklı bir şekilde konuşan sesleri duyulabilir kılmak için çabalıyor." (Hasse, 2024: 8).

Bu eserde yazar tarafından önerilen Avrupa kavramı benimsendiğinde, kıtada daha fazla insana manevî bir yuva sunmakta ve komşu kıtalara geleceğin ortak bir biçimde şekillendirilmesine temel oluşturabilecek ilgi ve saygıyı gösteren bir düşünce kültürü oluşması hedeflenmektedir. Böyle bir Avrupa kavramının kazanımı yazar tarafından ifade edildiği şekli ile Avrupa'ya "çeşitlilik içinde birleşmiş Avrupa için bir model olarak" hizmet edebilir (Hasse, 2024: 8).

Yazara göre Aydınlanma döneminin getirdiği ruh yapısı Avrupa dışında bir kıtada yoktur ve bunu sağlayan alt yapı ise Avrupa'nın geçmişindeki kendine özgü sömürge anlayışıdır (Hasse, 2024: 26) ki bu düşünce kabul edildiğinde Avrupa kültürü varsa o zaman Avrupa dışındaki kıtalarda bu kültür benimsenemez. Bu nedenle bu fikre karşı yazar haklı olarak şu soruyu sormaktadır: Avrupalı fikri ırkçı bir söyleme oturmaz mı? Aynı zamanda teknoloji ve bilim olarak bakıldığında Japonya ve diğer bazı batılı olmayan devletlerin gelişmiş ve sanayileşmiş ülkeler haline geldiği görülmektedir. Bu nedenle Avrupa ve Avrupalı fikirlerini ırkçılıktan arındırmak gerektiğini yazar vurgulamaktadır. Başka bir deyişle yalnızca Avrupa'ya özgü faktörler arama alışkanlığından vazgeçmek gerekmektedir (Hobsbawm, 2009: 279). Bunun sonucu olarak yazar, Aydınlanma Dönemi'nde Avrupa'nın Avrupalılaşmasının Doğu'yu oryantalize etmesiyle paralellik arz ettiğini belirtir ve bu ayrımcı fikirden de Avrupa'nın kurtulması gerektiğini ifade etmektedir. Batı-Orient/Doğu şeklinde gelişen bu dışlayıcı düşüncenin günümüzde yazarın da ifade ettiği gibi "bizi şekillendirmesine izin vermemeliyiz. Avrupa kavramı acilen sömürgeleştirilmelidir (Dekolonize edilmelidir)" (Hasse, 2024: 29). Böylece ırkçı, üstün, dışlayıcı ve sömürgeci Avrupa fikrinden uzaklaşılması Avrupa'nın geleceği açısından daha faydalı olacağı okuyucuya anlatılmak istenmiştir.

Aynı şekilde yazar, Avrupa'nın kültür kökenlerinin de sadece Roma ve Yunan kültüründe aranmasının ve sınırlandırılmasının yanlışlığına dikkat çekmektedir. Onun ifadesiyle: "Her şey Yunanlılarla başladı, cümlesi Aydınlanma Dönemi

sömürgeci, kibirli düşünmenin bu dönemdeki muadilidir" (Hasse, 2024: 36). Geleneksel düşünce biçimlerinin yıkılması gerektiği üzerine yoğunlaşan deneme, bu nedenle Avrupa ile ilgili farklı bir yol izlemektedir: "Geleceği şekillendirmek için geçmişin fikir ve geleneklerinden en iyilerini özgürce seçebilecek ideal bir durumdaymışız gibi, Avrupa'nın fikir tarihinden istediğimizi seçip alabilirmişiz gibi fikirlere doğrudan erişimi seçer" (Hasse, 2024: 61). Buradan hareketle "Peki ama sömürgeci ve romantik klişelere veda edersek hala tipik Avrupalı olan ne olacaktır, ne kalacaktır?" gibi sorulardan "Tipik Avrupalı kimdir?" sorusuna geçen yazar üçüncü bölümde anahtar kavramlarla başlayarak Avrupalı kimliği üzerine yakın dönemde yazılan üç çalışmayı kritik ederek onların olumlu ve olumsuz yanlarını yorumlar (Hasse, 2024: 62-76). Daha sonra partizan, dışlayıcı, kibirli, çarpıtılan kültürel Avrupa kavramlarının sıkıntılı düşünceler olduğunun altını çizer ve "artık bunlara veda etmeliyiz" önerisinde bulunur. (Hasse, 2024: 71).

Bundan sonra yazar, "Avrupa'yı Açık Düşünmenin Üç Yolu" başlığı ile "Avrupalılık nedir?" sorusuna cevap vermek için bir denemede bulunur: "Sömürgeci ve romantik düşünce biçimlerine bulaşmadan Avrupa hakkında en az 3 şekilde konuşulabilir" (Hasse, 2024: 77-84).

Son bölüm olan "Çok Halklı Şehirler: Geleceğin Avrupası" başlığında ise "O halde Avrupa'yı açık bir şekilde düşünmek Avrupa'yı ve kültürünü neyin oluşturduğu hakkında artık konuşamayacağımız anlamına gelmiyor." diyerek "Avrupa'yı bir arada tutan şey, kültürüdür cümlesi bir temennidir ama gerçek değildir" (Hasse, 2024: 85) yorumu ile çok kültürlü, çok halklı şehirleri ile yazar, yan yana yaşama olgunluğuna sahip bir Avrupa gerçeğine kapı aralıyor. Aynı zamanda ulusçuluk fikrinin sona erdiğini vurgulayan yazar "Aradan geçen zamanda milliyetçilik gerçeklik tarafından tasfiye edildi. Avrupa'daki tüm büyük şehirler çok halklı şehirlerdir" (Hasse, 2024: 85) diyerek, Avrupa halklarını bir arada tutan/tutması gereken şeyin siyasî yükümlülükler olduğuna dikkat çekmekte ve "yan yana yaşam" kültürünün güçlendirilmesini önermektedir (Hasse, 2024: 94-96). Burada yazarın da vurguladığı vatandaşlık bağının başka bir deyişle "böylesi bir topluluk, vatandaşlarının göstermesi gereken yeterli sadakatten yoksun değil mi?" sorusunun cevap bulması gerekmektedir. Bu konuda fikir yürütenlerin çalışmaları incelendiğinde Pagden'in editörlüğünde hazırlanan eserde ifade edildiği gibi: "Avrupa Birliği ve gelecekteki federal bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin iddia ettiği gibi yeni bir siyasal proje olarak kendisine dönük bir sevgi bağı üretmediği takdirde hayatta kalması mümkün değildir. Sözün özü, insanlar kendi sistemlerinden daha iyi ya da daha kötü olmayan bir sistemi mübadele etmek için kendi uluslarına ya da siyasal sistemlerine yönelik kültürel ve normatif bağlılıklarından feragat etmeye pek istekli değildir. Bu mübadeleyi ancak daha parlak bir gelecek umuduyla yapabilirler" (Pagden, 2010: 33-34). "Bu haklı ve doğru tespite Hasse'nin eserinde çözüm var mıdır?" sorusuna ise bakıldığında şu şekilde karşılık verildiği görülmektedir: "Grup sadakatini özellikle de etnik sadakati bir devletin temeli olarak ilan etmek, dışlananlar için kaçınılmaz olarak acı yaratır. Dolayısıyla devletlerin daha fazla sadakate değil, daha fazla yurttaşlık yükümlülüğü duygusuna, yani rasyonel düşünce ve kökten gelen bir güvenlik duygusuyla,

kendilerini keyfi davranışlardan koruyan, devlete bağlı hisseden daha fazla bireye ihtiyaç vardır” (Hasse, 2024: 95). Hasse’ye göre çözüm siyasî yükümlülükten geçmektedir. Nitekim günümüz siyasî tartışmalarında Avrupa Birliği’ne bağlılık duygusunun, sadakat duygusunun çok zayıf olduğundan ve Avrupa fikrine yönelik coşkuyu canlandırmak için ortak bir Avrupa kimliği, kültürü ve değerler topluluğu üzerinde düşünülmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu noktada bazıları çok umutsuz bir şekilde “Ayırt edici bir Avrupa benliği düşüncesi açıkçası bir seraptir. Tek biçimli bir Avrupa benliği düşüncesi, tek bir Avrupa parası fikrinden çok daha az umut vericidir” (Pagden, 2010: 194) gibi cevaplarla tipik Avrupalı fikrinin ve kültürünün hayal olduğu düşüncesindedir. Çünkü Avrupa en azından çoğu insan için bir bütün olarak duygusal bir grup hissi ya da kültürel bir ev duygusu yaratmayacak kadar büyük ve çeşitlidir. Bu nedenle Hasse’nin de ifade ettiği gibi “Hepsi de çok etnikli olan Avrupa’daki siyasî devletlerin ve Avrupa Birliği’nin duygusal sadakate değil, rasyonel siyasî yükümlülüğe ihtiyacı vardır” (Hasse, 2024: 96).

Bu nedenle yazarın odaklandığı nokta, ulus kavramı değil; birey, çok halklı, çok kültürlü ve yan yana yaşama kültürünü benimsemiş, siyasî yükümlülüğünün bilincinde olan vatandaşlardır. Ona göre “Avrupa’yı açık bir şekilde düşünmek özellikle terimin içi doldurulmaya çalışıldığında ulusun uğursuz bir kavram olduğunu kabul etmek anlamına da gelir. Bu, yan yana yaşayan vatandaşların grup sadakatlerinin bir devleti tehlikeye atmaması gerektiğini de idrak etmek anlamına gelir. Bir siyasî yükümlülük duygusunun gelişmesini ve bu duygunun insanları kamuda aktif rol almaya motive etmesini sağlamak için çalışmak anlamına gelir.” (Hasse, 2024: 96).

Yazar son başlığında ise “Gelecek!” kaygısına odaklanarak “Neden açık düşünülmüş bir Avrupa geleceğe hazırdır?” sorusuna “üç nedenden ötürü?” şeklinde cevaplar vererek çalışmasını bitirir. Bu üç neden hukukun üstünlüğü, diğerkâmlık gibi manevi potansiyeller ve manevi vatan kavramları olarak yazar tarafından açıklanmaktadır (Hasse, 2024: 97-100).

Son olarak yazar; Avrupa’nın sömürgeci ve kendini romantik yüceltmesi fikrinin sadece ahlâkî ve bilimsel olarak katlanılması gereken bir zorunluluk olmadığını, aynı zamanda dünyanın diğer birçok bölgesinin tanınmasını ve saygı görmesini açıkça veya örtük olarak reddettiğini de vurgulamaktadır. Bunun için tüm farklılıklara rağmen doğru yerde ve bir arada olma bilincine yönelik “tüm kültürlerin ve tüm bireylerin eşit haklara sahip olduğunu kabul etmek” fikrinin belirleyici bir adım olacağını ifade etmektedir (Hasse, 2024: 99-100).

Sonuç ve Değerlendirme

Yazar Hasse’nin uzmanlık alanı ile de yakından ilgili olan bu eseri bir denemedir. Yazarın bu çalışmayla ulaşmak istediği hedef; Avrupa ve Avrupalı fikirlerini romantik ve kalıpcı sınırlarından kurtarmak, açık uçlu sorular ve düşüncelerle, çok halklı, çok kültürlü bir yapıya sahip olduğunu ve bu zenginliğin gelecek için değerlendirilmesi gerektiğinin farkına varılmasıdır.

Çalışmayı hem siyaset bilimciler/siyasetçiler hem de akademisyenler ve genel okuyucu kitlesine kadar geniş bir kitle tarafından okunması gereken bir çalışma olarak değerlendirmek mümkündür. Kendi içinde bölümleriyle, metin inşâsı ile tutarlı bir bütünlüğe sahiptir. Anlatımı sade ve akıcıdır. Çalışmanın Türkçe çevirisi değerlendirilmiş olup; çeviri, anlam ve akıcılığı bozmadan okuyucunun keyifle okuyacağı bir şekilde dilimize kazandırılmıştır.

Üslup olarak değerlendirildiğinde yazarın felsefe alanında akademisyen olması, kitabına da yansımıştır. Sorular ve analizleriyle okuyucuyu ikna etmekte başarılı olan yazar, kendine has üslubu ile bundan önceki çalışmalarında ödüller de almıştır. Kitabın taslağı ve planı incelendiğinde geçmişten günümüze Avrupa fikri ve Avrupalı kimliği üzerine önemli sorunları ve çıkmazları ele alarak soru ve cevaplarla açık uçlu düşüncelere okuyucuyu yönlendirerek ön yargıları, geleneksel düşünce yapılarını kırmaya çalışmaktadır.

Çalışmanın kaynakları incelendiğinde Orta Çağ üzerine çalışmaları olan ve oryantalist bir yazar olarak Hasse; Doğu, Batı, Yahudi, İslam ve Hristiyan dünyasından verdiği örneklerle konuya hakimiyetini göstermektedir. Hem geçmişten hem de yakın dönemden verdiği çalışma ve araştırma örnekleriyle literatür konusuna hâkim olduğunu da göstermektedir. Aynı zamanda eserin sonunda farklı bir üslupla verdiği kaynakçasında farklı eserler önererek okuyucuyu daha derin okumalar için yönlendirmektedir.

Görsel malzeme olarak kitapta dikkat çeken en önemli şey, haritaların kullanılmış olmasıdır. Çalışmada, geçmişten günümüze coğrafi ve kültürel olarak Avrupa için önemli merkezleri içeren haritalara yer verilerek okuyucunun geniş bir bakış açısıyla konuya yaklaşması sağlanmaktadır.

Yazım yanlışlarına ya da hatalarına çalışmada rastlanmamıştır. Eserin editoryal çalışmasının da titiz bir şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Şekil ve hacim olarak küçük ve az sayfadan oluşan eser, baskı kalitesi ve gözü yormayan kâğıt özellikleriyle okuyucunun her zaman her yerde rahat okuyabileceği bir şekilde tasarlanmıştır.

Okuyucu için sorulması gereken en önemli sorulardan biri şüphesiz kitabın tavsiye edilip edilmeyeceğidir. Edilirse "Neden bu kitabı tavsiye ediyorsunuz?" sorusu da cevaplanması gereken diğer önemli bir sorudur. Çalışma oryantalist, felsefeci bir akademisyen tarafından kaleme alınması ile Avrupa fikrine, Avrupalı fikrine ve diğer önemli nokta olan Avrupa'nın geleceğine dair kaygı, teori açısından kalıpcı, taraflı, geleneksel bakış açılarından arınmış olduğu ve reel analizlerle okuyucuyu açık uçlu sorularla düşündüren, okuyucunun eleştirel bir bakış açısıyla konuya yaklaşmasını sağladığı için hem içerik hem üslup olarak okuyucuya faydalı olacak bir eser olarak tavsiye edilmektedir. Bilhassa sosyal bilimlerde çalışma yapan bütün akademisyen ve araştırmacıların okuması gereken bir kitap olma özelliği de göstermektedir. Çünkü coğrafi, felsefi, tarihî ve sosyolojik çıkarımların sağlanmasında önemli bir altyapı sağlaması bakımından önemli bir eserdir. Ayrıca

yazar, "Astroturfing"¹ gibi manipüle edici bir üslup sergilemediği gibi bilakis açıklayıcı ve okuyucuyu düşündürücü bir anlatım tarzı ile eseri kaleme almıştır.

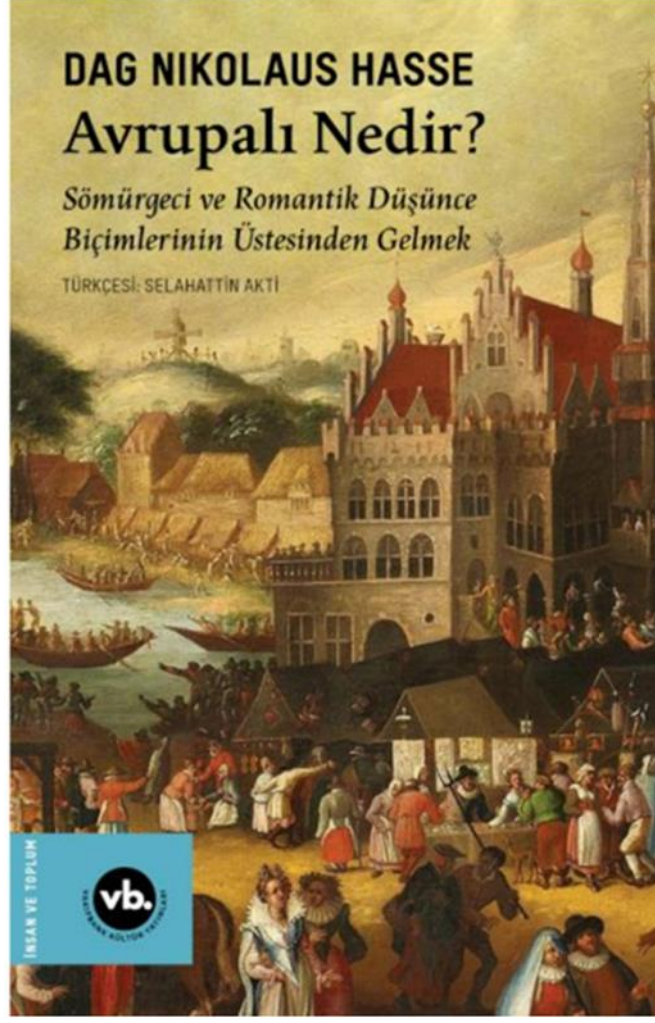
Avrupa nedir? Coğrafi ve kültürel sınırları var mıdır varsa nedir? Avrupa fikri, Avrupalı fikrini oluşturan geleneksel yanlış düşünce kalıpları nelerdir? Avrupa ve Avrupalı fikrini "üstün-aşağı" toplum ya da kıta bakışından ayrı düşünmenin getireceği faydalar nelerdir? Üstün Avrupa ya da aşağı diğer kıtalar, ulus devletler, bireyci toplumlar, çok halklı şehirler, çok kültürlü bir kıta, gelişmiş Batı, geri kalmış Doğu vb. bakış açılarına göre Avrupa'nın geleceği ne olacak?... Bu gibi sorulara cevap bekleyen okuyucular, bu kitapta beklentilerini bulacaktır. Bilindiği gibi İngiltere, Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır. "Avrupa Birliği'nin devamı ve ortak bir Avrupa vatandaşlığı mümkün mü?" sorusu birçok insanı düşündüren bir konudur.

Bu çalışmayı okumayı düşünen okuyucuya öneri olarak Hasse'nin eserini okumadan önce ya da sonra Eric Hobsbawm'ın "Tarih Üzerine" eserindeki "Avrupa'nın Tuhaf Tarihi" bölümünü okumaları tavsiye edilmektedir. Böylece iki uzmanın benzer sorulara benzer cevaplar verdiği, Hasse'nin bu sorulara biraz daha derin cevaplar aradığı görülecektir. Son tahlilde bu konuya ilgi duyanların ya da bu konuyu araştıranların düşünmesi gereken noktalardan biri Hobsbawm'ın ifade ettiği gibi "Avrupa tarihi hâlâ eşsizdir ve kendine özgüdür. Bu nedenle Avrupa tarihinin yönü ne olacaktır? sorusu önemlidir ve Avrupa'nın geleceğine yeniden kafa yormak zorundayız" (2009: 279) düşüncesidir. Buna yönelik açık uçlu düşünmeyi tavsiye eden Dag Nikolaus Hasse de eserini Avrupa'nın geleceğine yönelik önemli sorulara cevap aramak için kaleme almıştır.

KAYNAKÇA

- Bağ, S. M, & Özsoy S. (2022). Suni Gündem Oluşturma Yöntemi: Astroturfing. *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 5(9), 1-8.
- Filiz, K. (2023). Dag Nikolaus Hasse ile Söyleşi. *Sabah Ülkesi Kültür-Sanat ve Felsefe Dergisi*, 74, 44-53.
- Hasse, D. N. (2024). *Avrupalı Nedir? (Sömürgeci ve Romantik Düşünce Biçimlerinin Üstesinden Gelmek)*. (Çev.). Selahattin Akti. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (2009). *Tarih üzerine*. (Çev.). Osman Akınhay. İstanbul: Agora Kitaplığı. <https://www.zayedaward.ae/en/previous.editions/winners/sample.user3.aspx>. Erişim Tarihi: 01.05.2024.
- Pagden, A. (2010). *Avrupa Fikri*. (Çev.). Rahmi Ögdül & Mesut Varlık. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

¹ Astroturfing genellikle manipüle etmek için kullanılan bir yöntemdir. Geniş bir çerçevede "astroturfing"i insanları etkilemek şeklinde kullanılan yöntem olarak yorumlayabiliriz. "Astroturfer", ise birçok insanın aynı görüşe sahip olduğunu göstermek amacıyla harekete geçmektir. Yani ticarî veya siyasî faydalar için, genellikle ücretli yazarlar veya ideolojik olarak motive olmuş kişiler olarak tanımlamak mümkündür (Bağ & Özsoy, 2022: 1).

Kitabın Kapağı

Bu çalışma bir kitap incelemesi olduğu için veri toplanmasını gerektiren, insan ya da hayvanlarla deneysel, kliniksel vb. araştırma içermediğinden etik kurul onayı gerekmemekte ve etik ihlali bulunmamaktadır.